

Pitäjä pitäjältä

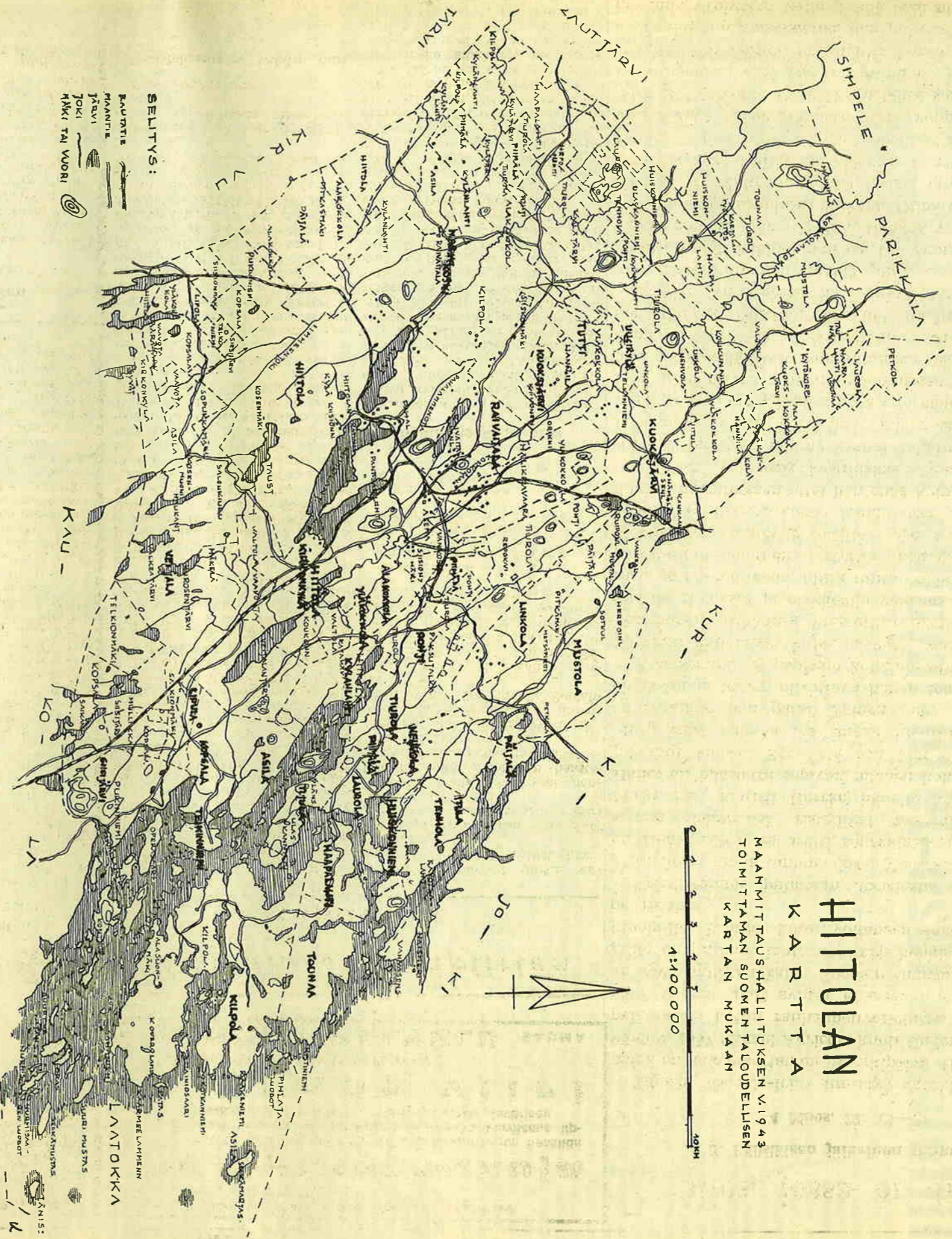
HIITOLA

HIITOLAN

K A R T T A

MAANMITTAUSHALLITUKSEN V.1943
TOIMITTAMAN SUOMEN TALOUDELLISEN
KARTAN MUKAAN

1:100 000

Hiitola — 8.000 asukkaan ja 40 kylän vauras ja kaunis kunta

Tämä Karjala-lehden Hiitolan liite palauttaa mieleemme luovutetulle alueelle idäneen kauniin ja vauraan Hiitolan pitäjän. Liite-aineistomme on koostunut pääasiassa hiitoilaiden lähettämistä kirjoituksista ja kuvista. Niiden aihepiiriä ei ole sanottavasti ennakolta valittu. Ne ulottuvat kuntamme, aatteellisten ja taloudellisten yhteisöjemme ja erinäisten yrittäjäalojen piiriin vanhassa kootipitäjässämme, niin rauhan kuin sodankin edesmenneitä kunnan merkkihenkilöitä ja tuoda esille uuden koulutetun hiitoilaispolven kasvatteja. Suurin osa kirjoitajistamme muistellee rauhanneossa menettämääme Hiitolaa, sen rikkaista luontoa ja siellä suoritettua monitoista työtä. Kirjoitajilhamme vastaantöhty pakinasaalis todistaa lujaa kiintymystä vanhan kotipiitäjän muistoihin.

Tässä yhteydessä ei ole ollut syytä pitäjämme tarkempaan historialliseen, sillä v. 1958 painettu Kurkioen kihlakunnan historia ja kenraalimajuri Väinö Väinön kirjoittama Hiitolan historia — samana kirjana — on levinnyt jo yli kahdentuhannen

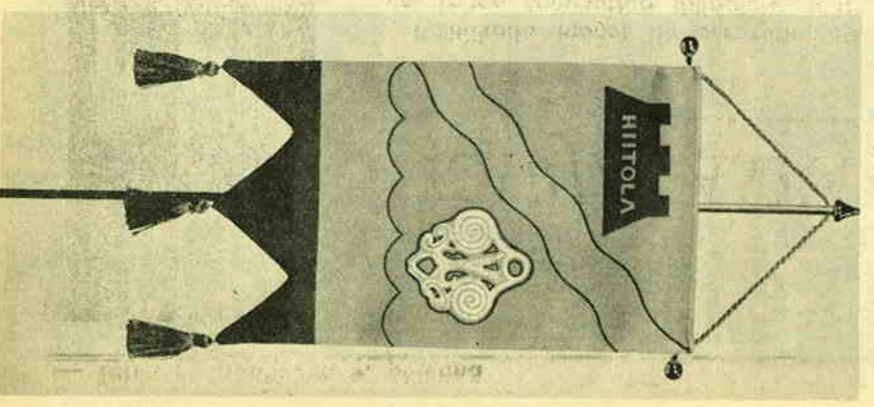
kappaleen määräisenä ja tätä historiateosta on edelleenkin saatavana pitäjäsäätälämme Porissa. Lisäksi fillohorj Ilvor Kampininen kokoaa ja kirjoittaa parhaallaan Hiiti-Säätäjän kustantamana Hiitolan pitäjän- ja kyläkuvasta, joka tulee sopivalla tavalla tydentämään em. Hiitolan historiaamme.

Hiitola sijaisi Laatokan länsirannikon keukiosassa — Kurkioen ja Kaukolan välissä — joten sitä voidaan pitää luovutetun alueen Keski-Karjalaa kuulvena. Hiitola oli voimakas ja edustava maatalouspitäjä. Se oli viljan ja karjalaisuusluotoiden ylituotantopitäjä ja ulosmyyjä. Hiitola oli myös huomattava hevoskasvatuspitäjä, ollen vanhaasta tunnettu hyvästä hevoskannastaan. Pitäjässä oli lukuisia suurekoja kartanoiljoja, joista monet olivat peräisin lahjoitusemac-aloilta. Hiitola oli myös ulospäin laajemmallekin tunnettu kuuluisasta Pöösätän ja viimeisinä Hiitola-ajan kymmenlukulina suurksi patsuneista toukkouunmarkkinoitaan. Jatkuu 2 siv.

HIITOLA-STANDAARI

Hiitola-standaarin on suunnitellut taitteittija Tauno Häkii. Standaarin kolmiakoinen musta alaosa siinä riippuvine punasienuupineen kuvasaa lähinnä Karjalan yleisistä historialtaustaa. Sen ja haalempunaisen yläosan välissä oleva laimekas sinikasta pelkistä Hiitolan sijaintia Laatokan rantapitäjä ja standaarin yläosan vino sinikaista taas Hiitolan pitäjän halki virtaavaa Kokkolan (Hiitolan) jokea. Yläosan musta kuvio symbolisoi Hiitolassa olleita jyrkkäseindmistä vuorta — esim. Linnavuorta — ja keskiosan korukuvio tuo esille Hiitolasta löydetyn kivikauden aikaisen pronassisen ketjunnan naitimen, joka on säilytetty Kansallismuseossa.

Standaarin valmistajana toimii Taitopaino, Tampere, ja kustantajana hiitoilaiden omistama Hiiti-Säätäjä, joka standaria vokaadaan tilata. Sitä on viime vuotina pidetty myytävänä myös Hiitola-kesäjuhlien juhlapaikalta Porissa.

Maatalous- ja osuustoiminnasta Hiitolassa 1920-1930-luvuilla

Ensimmäisen maailman sodan päätyttyä ja maamme saavutettua itsenäisyyden sekä 1918 käydyin vapaussodan jälkeen olojen vaakaannuttua alkoi maassamme nopea nousun ja kehityksen aika, joka ulottui kaikille elämän aloille. Yksityinen yrityskehitys sai entistä enemmän jalansijaa niin teollisuuden, kaupan ja maataloudenkin piirissä. Tätä nopeaa eteenpäin mentoa ja nousukautta jatkui 1930-luvulla saakka, jolloin ns. pula-kausi hidastutti yleistä kehitystä, tarkemmin sanottuna vuosina 1929 - 31. Talouselämän jälle-elvyttyä jatkui tuota kehityksen aikaa vuoteen 1939, jolloin talvisota keskeytti kaiken toiminnan. Voidaan sanoa, että vuosina 1919 - 39 eli kahdenkymmenen vuoden tavallisen talvisodan alkua oli Hiitolassa niinkuin muuallakin Karjalassa ja koko maassa tasaisesti nousun ja edistyksen aika kalkilla aloilla. Meitä hiitolaisia kiinnostaa entisen oman pitäjämme kehitys ja eteenpäin meno.

Hiitola oli maatalouspitäjää sillä teollisuutta oli melko vähän sen jälkeen kun Pekonlahden sahan toiminta lopetettiin 1920 - luvun puolivälissä. Maanviljelys ja karjainhoito kuljivat aina rannan ja pääjärven parhinkin näiden elinkeinonharjojen kohentamiseen, kun 1920 - luvun alussa olivat karjan tuotannon veit vaatimatonta. Mutta kun havaittiin, että karja on se, jonka avulla saadaan rahattomuutta ja kohoamaan talouksissa, alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota karjanjalostukseen hankkimalla siitoseleimiä hyväthoitosisia karjoista ja olettin käytäntöön uusia ruokameneelmiä, AIV-rehu, juurikasvit, viljelysladun ym. sekä rakennettiin ajankärsiä karjasuojia. Näiden toimenpiteiden avulla alettiin saada karjan kautta parempia tuloja.

Maanviljelystä ruvettiin myös koventamaan. Oli hankittava uusia koneita, uusia siemenlajikkeita, tukusten tilojen peltoala lisäantä, ja parani raivauksella ojitusominnan kautta, pellon tuotto ja hehtaan

Hiitolan pitäjän pinta-ala oli 463,8 km² ja asukkaita 1930-luvulla 7,500-8,000 henkilöä. Pitäjässä oli 40 kylää. Viljelypinta-ala 10,500 ha. Tilastojen mukaan oli pitäjässä hevosia 1,300, lehmää 6,500 ja sikoja noin 2,000 kappaletta.

Suurelloisuus ei Hiitolassa ollut Pekonlahden Sahan toiminnan lakkauttamisen jälkeen. Näkyvintä teollisuutta edustivat eräät piensahateokset, nahka-, huopa- ja riviyliteollisuus.

Vilkkaan tietyseisemansa ansiosta pitäjän keuhus - Hiitolan asemanseutu - kasvoi 1920 - 30-luvulla huomattavaksi liiketoimintakeskukseksi, joka suunnassa määrin karsi vaurioita talonhoitajilta ja jatkoosien ponnittelusta. Talvisodassa lauseksien Hiitolassa säilyneen rakennusta noin 85 % ja asukkaiden palanneen vuoteen 1944 mennessä 88 %. Peltoista oli siihen väliin jälle elvytyksessä yli 90 %.

Hiitolasten lopulliset sijoituskannat alueuuvuuden jälkeen ovat: Ahlainen, Honkajoki, Kaanaapää, Karvia, Kullaa, Luurva, Merikarvia, Nakkila, Noormarkku, Sitkanen, Urvia ja Porin nykyinen Kaupunkialue.

Hiitolaisen pitäjäsäätöön - Hiisi-Säätöön - kotipalkka on Porin Kaupunki, josta on myös tullut useimpien Hiitola-juhliden pitopalkka. - H. L.

risadot alkoivat lisääntyä. Tulon tässä yhteydessä mainittakseen, että takaisinvaltaus vuosen aikana kahlista viljelysvaikeuksista huolimatta huutettiin Hiitolasta viijälä yleiseen kuluutukseen yli kaansahuoltoviranomaisen määräämisen tavoiteiden. Kaikki edellään mainitut toimenpiteet vaikuttivat hyvinvoinnin kohoamiseen ja pitäjän asukkaiden vaurastumiseen. Kaikki jälle elvytysoiminta vaati taloudellisesti mielestä entistä taloudellisessa mielessä ennakkosuunnittelua 1920 - luvun alkupuolella perustettiin Martta-yhdistys työkerhoineen, maamiesseuroja, tarkastusyhdistyksiä, somiosuuskuntia, ym. taloudellista yhtiymiä, suunnitelmien tekoa varten päätettiin eri alojen neuvotia. Kun suunnitelmien toteuttaminen vaati viljelijöiltä sekä heidän yhtiymiltään varoja, oli toiminnan turvauduttava lahansaantihin. Hiitolaiset olivat taloudellisesti ajateltavaa väkeä, lainaa ei otettu turhanpäätien, niillä rahalla piti saada myös jotakin aikaa. Rahalaitoksina olivat 1930-luvun lopulla Säästöpankki ja osuusloiminallissella pohjalta toimivat 8 osuuskassaa pitäjän eri puolilla, jotka 1936 yhdistettiin yhdeksi Hiitolan Seudun Osuus-kassaksi. Edellään mainitut rahalaitokset hoitivat niin yhteisöjen kuin yksityisten raha-asiat.

Osuusloiminta oli saanut Hiitolassa vankan jalansijan, ensimmäinen osuuskassa oli perustettu 1904. Osuuskauppatoiminta oli alkanut 1907, jolloin Hiitolan Osuuskauppa perustettiin. Kun tämä jakaantui kahta 1917, jatkoi Keski-Karjalan Osuusliike toimintaansa OTK-laisena liikkeenä ja samana vuonna perustettu Hiitolan Maalaisien Osuuskauppa, myöhemmin Hiitolan Osuusliike, SOK - laisena osuuskauppana. Nämä osuuskunnat kasvoivat ja laajensivat liikkeitään jatkuvasti. Hiitolan Osuusliike oli jäsenenä SOK:ssa, YOL:ssa, Hankkijassa, Varassa ja Karjalassa. Hiitolan Osuusliike hoiti myös valtaosan jatkuvasti lisääntyvästä maataloustuote - ja

EINO HUITTINEN: HIITOLA MARKKINAT

No toika työ vanhempi väk ei naki mustasta, ko siel Hiitolassa oli ne suuret markkinat ain kev-välillä? Sindhä sitä kaik varustantuit määntä, kuka minkkiliasit ev-väl. Minu iha pitäjänki hoastoa kalleltaile näist markkinoist li-seä, sil sellasii markkinoi ei olt-koä lahiseuvuui juur missä. No tietysti Viipuris, mut sehä onki assii iha toine.

Nää markkinat olit ain toukokuun alkupäivän. Pajo sin kokkoinu kansoa, ol nuorta, lasta se-ikä vanhoa. Sitä neit talve pitki markkoi seipetitti, visust nästyki kolikkoa solmie keärititti. Sit kev-väl, kuka voo suuhki kymel ky-ken, sindhä sitä markkinoil rien-netti. Siel palkast toisje kävellä maalekstitii, vehnästä ja punasta limonoatti litkitti.

Kyl se olti ihme herkkuu, eiteki meist lapsist, se vehnänie ja puunae limonaat. Mont kertoa ko tuul kovast, ni ne vehnäpölyt ol-tilt harmaat pölyst ja hiekaast. Hieka sentko voo rutis hampais, mut mähä se tok limonaati kans kulkust allaa.

Ustjast sihe markkina aikoa ol oikei iikane ja kurane kel, sin meinas jeänä ne huonot päini reuhkat kui saavee. Mle mustan viel hyväst yhe iustin tappauksen. Yks sellane sortii reonk-

tarvikke kaupasta Hiitolassa. Sillä oli ajanmukaisen sekatavarakannan lisäksi ruokavara - ja kirjakauppa, leipomo ja kahvila sekä 6 sivunymyjää. Toimiala laajennettiin nykyaikaiseksi liikeloksi muutama vuosi ennen talvisotaa.

Osuuskauppojen ja kassojen ohella muodosti Maidonnyhtötoiminnasta laajan ja hyvin merkittävän osuusloiminnan haaran. Vuosisadan alkukyynnä lähelettiin mattoa Viipurin ja Pietariin, mutta kuu 1920 - luvun alkupuolella matonäärät huomattavasti lisääntyivät, katsottiin oman myyntijärjestön perustaminen tarpeelliseksi. Hiitolan Maidonnyhtötoiminnasta perustettiin 1922. Alkupuolella mattoa vastaan vastan osuusliikkeen piharakennuksessa, kuu otettiin mattoa vastaan mattoa 1924 valmistui oma talo, joka toimi maidon vastaanottoasemana vuoteen 1939. Kun nämä tilat kävivät ahateiksi, rakennettiin rautatien viereen uusi kakikeroksinen maidon vastaanotto - ja meijerirakennus. Osuuskauppan tuolevaisuus näytti toivotikkaalta, mutta emenkun uusi rakennus ehdittiin saada täysin valmiiksi, vuoritoitui se talvisodan ponnittelussa käyttökelvottomaksi. Muunnamyymistä huolehti aikaisemmin Hiitolan Marttayhdistys, mutta 1930 - luvulla perustettiin Hiitolan mmuamnyhtötoiminnasta, joka toimi maidonnyhtötoiminnasta huoneistossa, toimittaan mmuut edelleen osuusloiminnallissille keskusliikkeille.

Hiitolassa toimi lisäksi pienempiä osuusloiminnallisia yhtiymiä ja osuuskuntia eri puolilla pitäjää. Hiitolaiset olivatsivat yhteistoiminnan ja osuusloiminnan merkityksen siksi he olivat liittymään niihin jäseniksi ja toimivat niissä. Näiden osuusloiminnallisten laitosten ansiosta kohosi Hiitolan taloudellinen elämä ja vauraus huomattavasti 1920 - 30 - luvulla. Hiitolaiset ymmärsivät, että yhteistoiminnasta on voimaa. Senaikaista toiminnasta on enää vain muistot jäljellä.

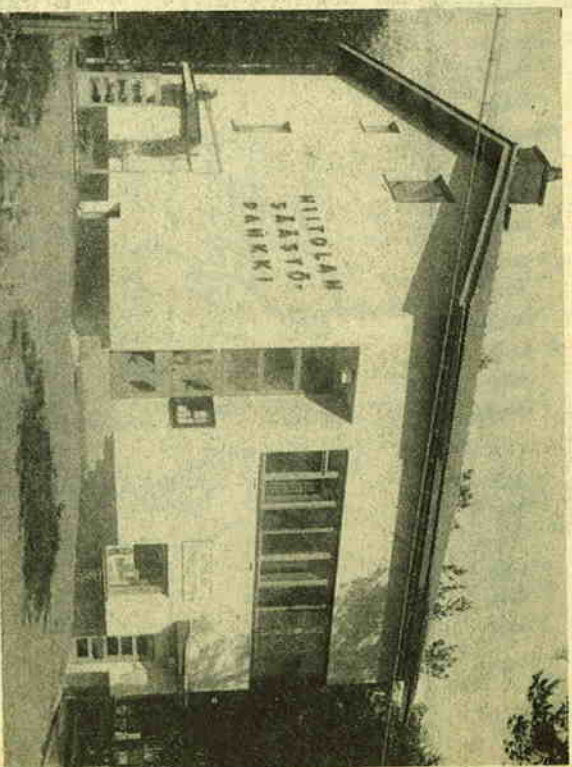
Vasvojan markkaterho ompelullisessaan - Kuvan lähetti Kerttu Nokelainen, Lappeenranta.

tähä työ tok kunkoa meä kottihina, jot että ostas erähtää rinkeliä koverveeks. Kuulukoaha työ, ko neä minu rinkeliin ei uokkoa mit-tävällistä pulloa, täst ko par-lan haukkoasta, ni se het peikal-kiele peil sulloa. Sitä ko viel-varis kovhukupis kastoa, ni sihe-makkuu ei uokkoa kelleä samo-mista vastoa.

Monelaisista siel ol rahamoani-tukset, sirkukset, laululirihukset, seuratalot tanssitrukkukset, meä-syrjäs korttipelit vihanakaupit ja muut huvitukset. Pösö pumases makasimus näyveltti elävii kuvvii seuratalot taas tanssii jyttytettti oikei urakal, ol neät sellast kahe tumni löysit. Sen ver pietti väliin, jot soitajat saivat käyvvä tarpeil-lisi asselluoa ja sivunajat kihveli ja metial kerkesit määteä enempi roski ja saviloi pilhät. Toas alko samaa mylläkkä, kyl sin semmaka soitajat saivat nyhtää yhtenäsi kurttujoa. Pöly ol salis ko otra-ahosta puies, mut ehä se näytättänt haittoavaa tahhti.

Kova näytti olle urakka polle-siloiiki, hvö saivat iha yhtenäsi siloiiki, hvö saivat iha yhtenäsi kurttujoa. Pöly ol salis ko otra-ahosta puies, mut ehä se näytättänt haittoavaa tahhti.

HIITOLAN SÄÄSTÖPANKIN v. 1934 valmistunut toimitalo, jonka pitrustukset oli laatinut arkkitehti Jalmari Lankinen Viipurista. - Kuvan lähetti Heikki Laulainen, Helsinki.

Karjanhoitokurssit Marjakoskella v. 1927. - Kuvan lähetti J. Slinkonen, Imaatra.